

**ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,
КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

БУГЕРА С. І.,

доктор юридичних наук,
головний науковий співробітник
(Міжсвідомчий науково-дослідний центр
з проблем боротьби з організованою
злочинністю при Раді національної
безпеки і оборони України)

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.45>

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У статті розглянуто питання використання зарубіжного досвіду для протидії наркозлочинності. Встановлено, що вирішення проблем протидії наркозлочинності потребує постійного оновлення стратегічних підходів у цій сфері з урахуванням: наявного практичного зарубіжного досвіду з цього питання, особливостей криміногенної ситуації та тенденцій у зміні методів злочинної діяльності. Також, для ефективної протидії наркозлочинності в сучасних умовах важливим є використання інновацій, зокрема, шляхом: розроблення портативних пристроїв – ідентифікаторів наркотиків з можливістю швидкого одержання результату з високим рівнем точності; задіяння штучного інтелекту для здійснення відеоаналітики, пошуку та аналізу інформації в мережі Інтернет, прогнозування наркозлочинності; здійснення відеорозвідки з використанням безпілотних літальних апаратів та ін. Зокрема, технології штучного інтелекту кардинально змінюють можливості моніторингу кримінологічної інформації пов'язаної з наркозлочинністю в так званій «темній» частині мережі Інтернет – даркнеті (Darknet). Удосконалені алгоритми забезпечують складне сканування ключових слів і налаштування користувальницьких параметрів, які ефективно ідентифікують та ізолюють незаконну торгівлю наркотиками. Закцентовано, що для запобігання кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотиків необхідно реалізувати комплекс соціально-економічних, політичних, організаційно-управлінських, виховних, технічних, правових та інших заходів. Зокрема, загальносоціальне запобігання кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотиків визначається трьома найважливішими складниками, які породжують саме цей вид антисоціальної поведінки, – це економічний, соціальний і моральний. Тому важливим є забезпечення виконання вимог ст. 9 «Особливості національно-патріотичного виховання» Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» в якій вказується, що громадянсько-патріотичне виховання, зокрема, здійснюється за таким напрямом, як запобігання проявам негативної поведінки, злочинності, наркоманії, алкоголізму, насамперед серед дітей та молоді.

Ключові слова: наркозлочинність, протидія, інновації, штучний інтелект, зарубіжний досвід.

Bugera S. I. On the issue of combating drug crime: foreign experience

The article considers the issue of using foreign experience to combat drug crime. It has been established that solving the problems of combating drug crime requires constant updating of strategic approaches in this area, taking into account: existing practical foreign experience on this issue, the peculiarities of the criminogenic situation and trends in changing methods of criminal activity. Also, for effective counteraction to drug crime in modern conditions, it is important to use innovations, in particular, by: developing portable devices – drug identifiers with the ability to quickly obtain a result with a high level of accuracy; using artificial intelligence to perform video analytics, search and analysis of information on the Internet, predict drug crime; conducting video reconnaissance using unmanned aerial vehicles, etc. In particular, artificial intelligence technologies also radically change the possibilities of monitoring criminological information related to drug crime in the so-called «dark» part of the Internet – the darknet. Advanced algorithms provide complex scanning of keywords and setting of user parameters that effectively identify and isolate illegal drug trafficking. It is emphasized that in order to prevent crimes in the field of illegal drug trafficking, it is necessary to implement a complex of socio-economic, political, organizational and managerial, educational, technical, legal and other measures. In particular, the general social prevention of crimes in the field of illegal drug trafficking is determined by the three most important components that generate this type of antisocial behavior, namely economic, social and moral. Therefore, it is important to ensure the fulfillment of the requirements of Article 9 «Features of national-patriotic education» of the Law of Ukraine «On the basic principles of state policy in the field of establishing Ukrainian national and civic identity», which indicates that civic-patriotic education, in particular, is carried out in such a direction as preventing manifestations of negative behavior, crime, drug addiction, alcoholism, primarily among children and youth.

Key words: *drug crime, countermeasures, innovations, artificial intelligence, foreign experience.*

Вступ. Інтеграція України до світової та європейської спільноти, виконання визначених Організацією Об'єднаних Націй Цілей сталого розвитку вимагає удосконалення політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, відповідно до принципів інтегрованого та збалансованого підходу, що має відповідати як потребам забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю, безпеки громадян, так і неухильного дотримання прав та свобод людини. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україною взято зобов'язання вести боротьбу з організованою злочинністю та легалізацією (відмиванням) коштів, зменшувати постачання та попит на незаконні наркотичні засоби [1]. Необхідно зазначити, що відповідно до звіту Національної поліції України про результати роботи у 2023 році, порівняно з 2022 роком збільшилася на 13% кількість викритих наркозлочинів (з 33,8 тис. до 38,3 тис.), у тому числі щодо збуту наркотичних речовин – на 41% (з 9,9 тис. до 14 тис.), пов'язаних з легалізацією коштів, отриманих від наркоторгівлі, – на 56% (з 34 до 53), організацією нарколабораторій – на 69% (з 61 до 103) та наркопритонів – на 95% (з 231 до 450) [2].

Не зважаючи на системну боротьбу та зусилля кращих команд правоохоронців по всьому світу, наркобізнес не збавляє обертів та зростає часом більше, ніж національні ВВП держав. З роками наркобізнес стає все більш винахідливим – активно залучає канали продажу через Інтернет та популярні месенджери, включає в розрахунок криптовалюту і таке інше [3]. В цих умовах актуальним є питання застосування інноваційних підходів в протидії наркозлочинності, і зокрема, на основі практичного зарубіжного досвіду.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження практичного зарубіжного досвіду з питань використання інноваційних підходів щодо протидії наркозлочинності.

Різні аспекти протидії наркозлочинності досліджували О. М. Брисковська, Є. О. Гладкова, М. А. Грига, А. О. Громовий, В. В. Кузик, О. М. Литвинов, О. О. Малоголова, В. В. Петрик, С. П. Рашевський, С. О. Сорока, Я. В. Ступник, О. М. Шевчук, А. К. Щербакова та ін. Проте формування у світі нових інноваційних підходів щодо вирішення цієї проблеми потребує проведення подальших наукових досліджень, і зокрема, на основі здійснення аналізу практичного зарубіжного досвіду.

Результати дослідження. Необхідно зазначити, що для протидії наркозлочинності в сучасних умовах важливим є врахування багатьох чинників, що впливають на ефективність здійснюваної діяльності у цій сфері, і зокрема, в частині технологічного переоснащення правоохоронних органів, щодо: використання портативних пристроїв – ідентифікаторів наркотиків з можливістю швидкого одержання результату з високим рівнем точності; задіяння штучного інтелекту для здійснення відеоаналітики, пошуку та аналізу інформації в мережі Інтернет (в т.ч в даркнеті), прогнозування наркозлочинності; здійснення відеорозвідки з використанням безпілотних літальних апаратів та ін.

Зокрема, в університеті м. Бата (Великобританія) розроблено портативний пристрій – детектор наркотиків, який миттєво виявляє заборонені наркотики з точністю 95%. Пристрій був розроблений за фінансової підтримки Фонду уряду Великобританії, що займається питаннями удосконалення оборони та безпеки (DASA). Цей ультрапортативний, недорогий пристрій є ефективним у виявленні вуличного наркотику – синтетичного канабіноїду спайсу (Spice), який спочатку був створений для імітації ефектів натурального канабісу, але він виявився набагато «сильнішим» за канабіс, що робить його значно небезпечнішим і непередбачуванішим. Цей наркотик може бути смертельним і часто викликає серйозні побічні ефекти, включаючи психоз, інсульт і судоми. Передбачається, що вказаний пристрій, насамперед, буде сприяти зменшенню потоку спайсу, який контрабандою доставляється до в'язниць. При цьому виявлення спайсу є серйозною проблемою з наявними на даний час технологіями, оскільки цей наркотик, зазвичай, наноситься на поглинаючі фізичні субстанції, зокрема, такі як папір і тканина, або ж він міститься в рідинах для електронних сигарет, що суттєво ускладнює виявлення. Принцип дії пристрою базується на виявленні флуоресцентних властивостей синтетичного канабіноїду. Зокрема, коли пристрій торкається матеріалу, який, ймовірно, містить наркотик, він спочатку ідентифікує матеріал, на якому він знаходиться, а потім безпосередньо перевіряє наявність наркотику. «Сигнал тривоги» для спайсу відображається у вигляді світла світлодіодів, видимого для оператора. Чим більше концентрація спайсу, тим яскравіше світяться світлодіоди. Дослідники працюють над модифікацією пристрою для виявлення всіх синтетичних наркотиків, включаючи бензодіазепіни та опіоїди [4].

Також, компанія Intelligent Fingerprinting, що розташована в м. Кембридж (Великобританія), розробила портативну систему перевірки (скринінгу) на наркотики на основі відбитків пальців [5]. Система базується на неінвазивній портативній технології, яка виявляє метаболіти наркотиків шляхом аналізу найменших слідів поту, зібраних із відбитків пальців. Система скринінгу є двокомпонентною і складається з одноразових картриджів для відбитків пальців (для збору зразків) із захистом від пошкоджень і портативного аналізатора відбитків пальців DSR-Plus. Портативний DSR-Plus – це високочутливий прилад для вимірювання флуоресценції. Процес тестування на наркотики передбачає взяття зразка відбитка пальця шляхом натискання пальцем на невеликий картридж. В подальшому картридж розміщується в портативному аналізаторі відбитків пальців DSR-Plus де зразок аналізується на наявність наркотиків із забезпеченням можливості отримання імовірного позитивного або негативного результату протягом декількох хвилин. Скринінг може здійснюватись за кількома групами наркотиків одночасно (наприклад, опіати, метамфетамін, кокаїн, канабіс та ін.). Однією з головних переваг цієї технології є те, що вона є неінвазивною, оскільки для аналізу потрібен лише зразок відбитка пальця. Крім того, технологія може забезпечити

отримання результату всього за кілька хвилин, що робить її оптимальною для тестування на наркотики безпосередньо на місці проведення слідчих (розшукових) дій [6].

Також, в США використовують високотехнологічні портативні прилади для безпечного та точного тестування невідомих речовин, які поліцейські конфіскують під час рейдів з протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. Використання цих приладів не тільки забезпечує отримання миттєвих результатів, але також удосконалює захист поліцейських від негативного впливу заборонених речовин. При цьому корпорація Thermo Fisher Scientific є одним із провідних постачальників портативних ідентифікаторів наркотиків з використанням лазерного аналізу молекулярних структур, який дозволяє поліцейським сканувати хімічну речовину, не відкриваючи упаковку [7].

Для протидії наркозлочинності також використовується відеоналітика на основі штучного інтелекту. При цьому одним з напрямків використання відеоаналітики є швидка ідентифікація наркобізнесу. Традиційно камери відеоспостереження використовувалися, насамперед, для забезпечення фізичної безпеки, а також для проведення розслідувань і покращення реагування на ситуації в реальному часі. Проте в останні роки поширилась практика, яка доводить, що від мереж відеоспостереження можна отримати набагато більше інформації, доповнивши їх системами відеоаналітики з використанням штучного інтелекту [8].

Зокрема, компанія BriefCam є лідером інноваційних рішень у сфері відеоаналітики на основі штучного інтелекту. Під час аналізу відеоматеріалів за допомогою технології BriefCam Analytics здійснюється розпізнавання об'єктів за встановленими параметрами (розміром, кольором, швидкістю, траєкторією та напрямком руху, часом перебування та ін.) з використанням комп'ютерного зору, в тому числі, в ситуаціях, що містять малопомітні, закам'юфльовані або віддалені об'єкти, при поганому освітленні, за високої активності, наявності фонових відволікаючих факторів тощо [9].

Необхідно зазначити, що використовуючи технологію BriefCam Analytics на практиці, поліцейський відділ м. Хартфорда (США) виявив незаконну торгівлю важкими наркотиками на окремій вулиці менше ніж за 2 хвилини. При цьому встановлена відеокамера здійснювала зйомку вулиці протягом 12 годин. В процесі відеозйомки проводились такі дії: первинний відбір відеоматеріалів; фільтрування за активністю людей; візуалізація загальної активності людей шляхом створення так званої «теплової карти»; визначення на карті місць найбільшої активності людей та спільних траєкторій руху; визначення головної траєкторії руху людей до будинку де відбувалась торгівля наркотиками; виявлення осіб, що становлять оперативний інтерес [10].

Також, в Туреччині розроблено програмне забезпечення з використанням технології штучного інтелекту – ASENSA, яке допомогло турецьким правоохоронцям розкрити сотні злочинів менш ніж за два роки. Зокрема, було вилучено понад 1,7 тонни героїну, 2,5 тонни канабісу, майже півтонни метамфетаміну, близько 200 кілограмів синтетичного наркотику «бонзай», близько 22 кілограмів кокаїну, 734 тис. таблеток каптагону і майже 200 тис. таблеток екстазі. При цьому програмне забезпечення із задіянням штучного інтелекту використовує тисячі фрагментів даних із кримінальної бази даних для виявлення підозрілих дій. Важливим компонентом програмного забезпечення – ASENSA є можливість введення даних про «тактику», яку розробляють злочинці, щоб уникнути виявлення поліцією. Фактично кожен інцидент пов'язаний з наркозлочинністю є інформаційним ресурсом для розширення можливостей штучного інтелекту щодо вирішення поставлених задач. Загалом, база даних формується з великого інформаційного ресурсу, що включає інформацію з поточних і минулих розслідувань, протоколів судових засідань, свідчень очевидців та ін. [11].

Необхідно зазначити, що технології штучного інтелекту також кардинально змінюють можливості моніторингу кримінологічної інформації пов'язаної з наркозлочинністю в так званій «темній» частині мережі Інтернет – даркнеті (Darknet). Удосконалені алгоритми забезпечують складне сканування ключових слів і налаштування користувальницьких параметрів, які ефективно ідентифікують та ізолюють незаконну торгівлю наркотиками. Ці автоматизовані процеси на основі штучного інтелекту збирають значну кількість інформації

щодо ринкових назв та сленгу пов'язаного з наркотиками, особливостей виробництва, доставки та оплати. Здатність штучного інтелекту аналізувати великі бази даних практично в режимі реального часу має вирішальне значення для протидії наркозлочинності та дозволяє швидше та ефективніше реагувати на нові загрози. При цьому основними напрямками застосування штучного інтелекту для протидії наркозлочинності в Darknet є такі:

- пов'язування даних Darknet і Surface Web: інтеграція систем штучного інтелекту виходить за межі темної мережі, пов'язуючи результати з даними з поверхневої мережі (видимої мережі). Це перехресне посилання підвищує якість результатів розслідування. Наприклад, фотографія чи фраза з дарк-мережі можуть з'явитися в загальнодоступних даних, допомагаючи ідентифікувати особу та її зв'язки;

- моніторинг наркоринків Darknet: наркоринки темної мережі створюють значні проблеми через їх недоступність при використанні звичайних пошукових систем в ході проведення заходів з протидії наркозлочинності. Інструменти Advanced Web Intelligence (WEBINT) на базі штучного інтелекту автоматизують процес відстежування торгівлі наркотиками в темній мережі. Комплексний пошук на основі конкретних ключових слів і обробки природної мови дозволяє швидше виявляти та контролювати незаконні транзакції. При цьому штучний інтелект використовує розширені алгоритми для пошуку конкретних ключових слів і шаблонів, автоматизуючи виявлення незаконної діяльності та надаючи оперативну інформацію в реальному часі. Важливо також, що штучний інтелект не лише здійснює відстежування існуючих загроз у сфері протидії наркозлочинності, але й передбачає нові. Зокрема, платформа NPS-MS, розроблена в Університеті Альберти, використовує глибоке навчання для прогнозування хімічного складу нових психоактивних речовин або дизайнерських наркотиків, забезпечуючи в подальшому їх швидку ідентифікацію та в разі необхідності внесення відповідних змін до механізму правового регулювання [12].

Для протидії наркозлочинності також використовується відеорозвідка із задіянням безпілотних літальних апаратів (БПЛА) для виявлення незаконних посівів нарковмісних рослин. Зокрема, БПЛА оснащені тепловізійними камерами, можуть виявляти нарковмісні рослини навіть у випадках їх маскування між посівами інших рослин. Також, за допомогою БПЛА можливим є одержання детальних зображень посівів для формування доказової бази [13]. При цьому в Колумбії БПЛА були використані для знищення насаджень коки шляхом обкурювання листя на низькій висоті за допомогою гербіциду гліфосату [14].

Висновки. Підсумовуючи, необхідно зазначити, що наркоторгівля це незаконний бізнес, який приносить п'яту частину всіх прибутків від організованої злочинності [15]. Наркотизація населення та пов'язана з нею наркозлочинність складають одну із найбільших проблем сучасної правоохоронної діяльності [16]. Вирішення проблем протидії наркозлочинності потребує постійного оновлення стратегічних підходів у цій сфері з урахуванням: наявного практичного зарубіжного досвіду з цього питання, особливостей криміногенної ситуації та тенденцій у зміні методів злочинної діяльності. Зокрема, для запобігання злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків необхідно реалізувати комплекс соціально-економічних, політичних, організаційно-управлінських, виховних, технічних, правових та інших заходів. При цьому серед заходів боротьби зі злочинністю важливе значення мають загально-соціальні заходи, спрямовані на подальший розвиток і вдосконалення суспільних відносин та на оздоровлення соціального середовища людини. Загальносоціальне попередження злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків визначається трьома найважливішими складниками, які породжують саме цей вид антисоціальної поведінки, – це економічний, соціальний і моральний [17]. Зокрема, важливим є забезпечення виконання вимог ст. 9 «Особливості національно-патріотичного виховання» Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [18] в якій вказується, що громадянсько-патріотичне виховання, зокрема, здійснюється за таким напрямом, як запобігання проявам негативної поведінки, злочинності, наркоманії, алкоголізму, насамперед серед дітей та молоді.

Список використаних джерел:

1. Стратегія державної наркополітики на період до 2030 року (проект). URL: <https://moz.gov.ua/uk/proekt-rozporjadzhennja-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-shvalennja-strategii-derzhavnoi-politiki-schodo-narkotikiv-na-period-do-2030-roku->.
2. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf
3. Торгало Д. «Двадцятівські» та ще 33 потужні банди: як змінюється боротьба з наркозлочинністю в поліції. URL: https://www.pravda.com.ua/ukr/colu_mns/2024/05/6/7453913/index.amp.
4. Portable device instantly detects illegal drugs with 95% accuracy. URL: <https://www.bath.ac.uk/announcements/portable-device-instantly-detects-illegal-drugs-with-95-accuracy/>.
5. Intelligent Fingerprinting. URL: <https://www.intelligentfingerprinting.com/about-us-2/>.
6. Drug Testing Technology. URL: .
7. Goldmeier L. How Technology is Helping Law Enforcement Combat Rising Drug Abuse. URL: <https://www.briefcam.com/resources/blog/how-technology-can-help-law-enforcement-investigate-and-combat-drug-abuse/>.
8. The Power of AI for Your Video. URL: <https://www.briefcam.com/technology/video-analytics/>.
9. Powerful & Easy to Use Video Analytics. URL: <https://www.briefcam.com/technology/overview/>.
10. BriefCamAnalyticsinAction:IdentifyingaDrugHouse. URL: <https://www.briefcam.com/resources/videos/briefcam-analytics-in-action-identifying-a-drug-house/>.
11. High-tech ai system clamps down on drug crimes in Turkey. URL: <https://www.dailysabah.com/turkey/high-tech-ai-system-clamps-down-on-drug-crimes-in-turkey/news>.
12. Stone M. Artificial Intelligence and the Fight Against Illegal Narcotics. URL: <https://medium.com/@maxstoneSL/artificial-intelligence-and-the-fight-against-illegal-narcotics-5951ec4f7668>.
13. Drones Help Police Bust Illegal Drug Farms. URL: <https://geospatialworld.net/prime/business-and-industry-trends/crop-hunting-drones-help-police-bust-illegal-drug-farms/>.
14. Colombia to use drones to fumigate coca leaf with herbicide. URL: <https://www.reuters.com/article/us-colombia-drugs/colombia-to-use-drones-to-fumigate-coca-leaf-with-herbicide-idUSKBN1JM368/>.
15. Drug Trafficking. URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/drug-trafficking>.
16. Гладкова Є. О., Щербакова А. К. Феномен наркозлочинності в сучасній Україні. *Право.ua*. 2022. № 1. С. 79–85. URL: .
17. Дерев'янкін С. Л., Ізбаш К. С. Заходи запобігання та протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: кримінально-правовий аспект. *Південно український правничий часопис*. 2022. № 3. С. 64. С. 61–65. URL: .
18. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 46. Ст. 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>.

